Projektplan
Stadsrevisionen

Göteborgs Stad

Göteborgs Stads arbete för att stoppa nyrekrytering till kriminella nätverk

2025-04-08

1 Göteborgs Stads arbete för att stoppa nyrekrytering till kriminella nätverk

1.1 Bakgrund

Under de senaste åren har misstankar om vapenbrott, narkotikaöverlåtelse, utpressning och bedrägerier mot ej straffmyndiga barn och barn under 18 år ökat påtagligt. Unga under 21 år stod för hälften av samtliga mordmisstankar 2022.[1]

Bakom detta finns den grova organiserade brottsligheten som rekryterar barn och unga som utförare eftersom de riskerar lägre eller inga straff alls på grund av sin låga ålder. I första hand utnyttjas barnen för att förvara, transportera och sälja narkotika men även för att transportera skjutvapen, utföra våldsdåd och hjälpa till med bedrägerier. De kriminella nätverken letar också efter utförare som är beredda att begå mycket grova brott som mord och sprängningar.

Rekryteringen kan gå snabbt, ibland på mindre än en dag. Det vanliga är att barn 12–15 år rekryteras av ungdomar som är 15–20 år. I riskzonen finns barn som redan begår mindre allvarliga brott, är synliga utomhus i utsatta områden eller har vänner och anhöriga inom de kriminella nätverken. De med en problematisk familjesituation, psykisk ohälsa eller kognitiva svårigheter har högre risk att utnyttjas.

På senare tid har de kriminella nätverken i allt högre grad gått mot att nyttja sociala medier för sin rekrytering. Genom att visa upp dyra bilar, klockor med mera gör de reklam för en kriminell livsstil. De publicerar även filmer med våldsamt innehåll för att visa upp sitt våldskapital. Den första kontakten i rekryteringsprocessen tas vanligen via de plattformar där många barn och unga rör sig, exempelvis TikTok, Instagram och Snapchat. Barn och unga som efter initial kontakt är villiga att utföra brottsliga uppdrag instrueras att ladda ner krypterade appar såsom Signal eller Telegram där de ges instruktioner och information om det planerade brottet. Ofta efterfrågas bilder på barnens id-handlingar i syfte att få en hållhake på dem. På senare tid har myndigheter uppmärksammat att de kriminella nätverken specifikt riktar in sig mot barn och unga med lätt till måttlig intellektuell funktionsnedsättning. Dessa personer lever med flera riskfaktorer vilket gör dem extra sårbara[2]. Exempelvis är de till följd av sin funktionsnedsättning mer lättpåverkade och därför mer sannolika att bli utnyttjade i olika typer av kriminella upplägg. Personer med intellektuell funktionsnedsättning är också mer utsatta på nätet än andra barn och ungdomar.

[1] Brå rapport 2023:23: *Barn och unga i kriminella nätverk, en studie av inträde, brott, villkor och utträde.*
[2] Myndigheten för delaktighet, rapport 2025:7: *Brottsförebyggande insatser för barn och unga med funktionsnedsättning*

Rekryteringen av barn och unga bidrar till de kriminella nätverkens tillväxt och förankring i området de verkar. Närvaron av kriminella nätverk innebär en hög risk för ökat dödligt skjutvapenvåld, sprängdåd men också indirekta samhällsekonomiska risker så som osund konkurrens och minskade investeringar i vissa delar av landet. Det riskerar också leda till minskad tilltro till samhällets institutioner, lägre social tillit och att parallella samhällsstrukturer växer fram.

1.2 Tidiga insatser är väsentliga

Av fullmäktiges budget för 2025 framgår att samtliga nämnder och styrelser, i sitt arbete mot gängkriminalitet, ska prioritera att bryta de kriminella gängens nyrekrytering, särskilt den som riktar sig till allt yngre barn.[3] Som ett led i detta arbete har fullmäktige beslutat om en handlingsplan under perioden 2023–2026.[4] Syftet med handlingsplanen är att skapa förutsättningar för nämnder och styrelser att genomföra och utveckla de insatser som krävs för att bland annat stoppa nyrekryteringen.

Sveriges Kommuner och Regioner menar att det krävs kraftfulla riktade insatser både för de barn och familjer som har de allra största behoven och för de som tidigt visar tecken på ogynnsam utveckling. Ogynnsamma tidiga individ- och familjeförhållanden ökar risken för en allvarlig och långvarig kriminell utveckling. Genom att påverka barns uppväxtvillkor minskas risken för att barn och unga rekryteras till kriminella nätverk. Insatser för barn och unga behöver utgå från hela familjen, eller den blivande familjen, och dess levnadsvillkor. Insatserna behöver också vara samordnade och tidiga. Viktiga instanser är mödravård, barnavård, barnomsorg, barn- och ungdomspsykiatrin, skolan och socialtjänsten.

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Bland annat ha särskild uppmärksamhet över och följa utvecklingen hos de som visar tecken på en ogynnsam utveckling.[5]

Skolan och förskolan har en central roll som skyddsfaktor. Att erbjuda en undervisning av god kvalitet och främja närvaro är en viktig del. Systematiskt arbete med frånvarouppföljning, att vara uppmärksam på tidiga tecken på riskbeteenden och snabbt involvera vårdnadshavare och andra väsentliga parter är andra viktiga insatser.[6] Förskolans personal har goda möjligheter att se hur barn och unga fungerar men också hur relationen med och mellan föräldrar ser ut. Riskbeteenden måste brytas tidigt för att barn och unga inte ska rekryteras till kriminella nätverk. Kompetens, kunskap och samsyn om risker och beteenden är väsentliga för att lyckas i detta arbete.

[3] Budget 2025 Göteborgs Stad, sidan 14.
[4] Göteborgs Stads handlingsplan för att stoppa nyrekrytering, gängkriminalitet och utvecklingen av parallella samhällen.
[5] Socialtjänstlagen (2001:453) kap.5 §1 punkt 1 och 7.
[6] https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/skolans-arbete-med-att-motverka-rekrytering-till-kriminella-natverk

1.3 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om de granskade nämnderna bedriver ett ändamålsenligt arbete för att stoppa nyrekryteringen till kriminella nätverk. Med ändamålsenligt avses att arbetet bedrivs på ett systematiskt sätt och i enlighet med de regelverk som finns för området. Syftet bryts ner i följande revisionsfrågor:

1. Har nämnderna analyserat behovet av och planerat för åtgärder för att stoppa nyrekrytering till kriminella nätverk?
2. Har nämnderna säkerställt tillräckliga resurser och organisatoriska förutsättningar i arbetet med att stoppa nyrekrytering till kriminella nätverk?
3. Har nämnderna genomfört identifierade åtgärder?
4. Samverkar nämnderna sinsemellan och med andra relevanta aktörer?
5. Sker det en systematisk och strukturerad uppföljning och rapportering av arbetet med att stoppa nyrekryteringen?

1.4 Ansvariga nämnder

Granskningen omfattar socialnämnden Sydväst, socialnämnden Nordost, grundskolenämnden, förskolenämnden samt nämnden för funktionsstöd.

1.5 Revisionskriterier

Stadsrevisionen kommer att använda följande revisionskriterier för att bedöma granskningens iakttagelser:

- Socialtjänstlagen (2001:453).
- Berörda nämnders reglementen.
- Göteborgs Stads budget för år 2025.
- Göteborgs Stads handlingsplan för att stoppa nyrekrytering, gängkriminalitet och utvecklingen av parallella samhällen.
- Göteborgs Stads riktlinje för styrning, uppföljning och kontroll.
- Skolverkets allmänna råd – skolans arbete med att motverka rekrytering till kriminella nätverk.
- Socialstyrelsens allmänna råd – barn och unga som begår brott.
- Metodstöd från Brottsförebyggande rådet.

Ytterligare kriterier kan tillkomma.

1.6 Metod och avgränsningar

Granskningen kommer att genomföras genom intervjuer med berörda tjänstepersoner samt insamling och läsning av tillämpliga dokument. Det kan i granskningen bli aktuellt att genomföra stickprovsgranskningar av personakter.

Arbetet med att stoppa nyrekrytering till kriminella nätverk är mångfacetterat och berör flera av stadens nämnder och bolag. Denna granskning fokuserar på socialnämndernas och skolnämndernas arbete med att stoppa nyrekrytering till kriminella nätverk. Granskningen syftar inte till att belägga kausala samband eller bedöma effekter av det arbete som nämnderna bedriver.

1.7 Projektorganisation

Granskningen kommer att genomföras av revisionskontoret i Göteborgs Stad.

1.8 Oberoende och integritet

De sakkunnigas oberoende och integritet har prövats enligt vår oberoendedeklaration vilken baseras på Sveriges kommunala yrkesrevisorers modell. Inga omständigheter har framkommit som kan ifrågasätta förtroendet för de sakkunnigas oberoende och integritet som granskare.

1.9 Avrapportering

Avrapportering till revisorsgruppen planeras att ske hösten 2025.

1.10 Kvalitetssäkring

Rapportens innehåll kommer att stämmas av med de granskade verksamheterna.